

Iszlám bankrendszer az Egyesült Arab Emírségekben

Ádám Dénes – Bodnár László – Luspay Miklós

Az Egyesült Arab Emírségek bankszektora erősen töredezett. Nincs egy domináns szereplő, az 5–6 legaktívabb nagybank piaci részesedése egyformán jelentős, a többi résztvevő kisebb részaránnyal bír. A nagybankok versenye miatt több bank próbál külföldi piacok felé nyitni. A bankok tulajdonosi szerkezetében jelentős az állami részvétel. Az Egyesült Arab Emírségek bankszektora a legnagyobb eszközállománnyal bír az Öböl-menti országok közt. A bankszektort hazai bankok dominálják (NBAD 2013). Jellemzően Abu Dhabira és Dubaira koncentrálódik, specialitása a hagyományos, illetve az iszlám bankok együttes jelenléte az országban. Részben emiatt az ország a 2008-as válságnak hatékonyabban ellen tudott állni, bár hatását teljes mértékben kivédeni nem tudta. A válság elsősorban Dubai-t érintette, az itteni hitelintézetek ugyanis jelentős hitelkitettséget vállaltak az ingatlanszektorban, melyet a válság érzékenyen érintett. A válságot követően a jegybank a gazdasági stabilitás visszaállítása céljából számos új szabályt hozott, továbbá jelentős likviditást vitt a rendszerbe, aminek következtében a bankszektornak sikerült talpra állnia.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: G21

Kulcsszavak: bankrendszer, iszlám bankolás, Egyesült Arab Emírségek

1. Az Emírségek bankrendszere

Az Egyesült Arab Emírségek egy 7 emírségből álló szövetségi állam, központja Abu Dhabi. Élén az elnök áll, aki Abu Dhabi kormányzója is egyben. Az alelnöki pozíciót Dubai kormányzója tölti be. Az „arab tavasz” óta a régió bankrendszerére sokan mint pénzügyi mentsvárra tekintenek (Cooper 2014). A Perzsa-öböl menti országok közül az Emírségek bankszektora messze a legjelentősebb.

Az Egyesült Arab Emírségek bankszektorát nem lehet önmagában, a gazdaság többi ágazatától függetlenül vizsgálni, hiszen az nagymértékben függ az ország speciális iparágainak teljesítményétől. A világ kőolajkészletének csaknem 10 százaléka található az államszövetség területén, így ebből természetesen adódik, hogy az olajiparhoz köthető vállalkozások és így beruházások adják a szektor teljesítményé-

Ádám Dénes a Magyar Nemzeti Bank elemzője. E-mail: adamd@mnb.hu

Bodnár László a Magyar Nemzeti Bank elemzője. E-mail: bodnarl@mnb.hu

Luspay Miklós a Magyar Nemzeti Bank főosztályvezetője. E-mail: luspaym@mnb.hu

nek az alapját (*Anaam Hashmi 2007*). A régióban Abu Dhabi és Dubai gazdasága és bankszektora emelkedik ki mind mérete, mind pedig fejlettség alapján, míg a többi 5 állam bankrendszere és gazdasága nem tekinthető ilyen értelemben jelentősnek. Elsősorban Abu Dhabi ipara függ jelentősen a világpiaci olajáraktól, aminek egy jelentősebb csökkenése mind az állami, mind a lakossági fogyasztást és beruházást, így a banki aktivitást is nagymértékben visszavetheti. Dubai egyéb húzó iparágai (ingatlan, turizmus) szintén nagyban függnék a világgazdaság teljesítményétől, ami erősen befolyásolja a banki mozgásteret. A helyi kormányok mindent megtesznek az olajipari függőség csökkentéséért, amiben a bankszektornak is nagy szerepet szánunk (*Moukahal 2011*).

Az ország szövetségi struktúrájából adódóan egy igen élénk és kompetitív piacról beszélünk. Az Emírségek bankrendszere meglehetősen koncentrált, töredezett. A koncentráció jellemzésére a Herfindahl-Hirschmann-indexet¹ (HHI) szokták alkalmazni. Az Emírségek esetén ez a koncentrációs mutató 0,2 (*OBG 2013*). Hiába működik az országban 4–5 nagyobb bank, egyiküknek sincs szignifikáns piaci részesedése a többiekhez képest, egyikük sem dominálja egyértelműen a bankszektort. Együttes részesedésük ugyanakkor jelentős. Az Emírségekben üzemelő legtöbb bank viszonylag kicsi, viszont az 5 legnagyobb bank kontrollálja a hitelek és betétek több mint 50 százalékát. Az erősödő verseny miatt az utóbbi években egyre több Emírségekbeli bank kezdett el külföldön irodákat nyitni – legutóbb pl. az *Abu Dhabi Commercial Bank* nyitott Londonban irodát 2014 májusában (*Kassem 2014a*).

Jelenleg a 9 milliós összlakosságú országban 55 bank van, több mint 800 fiókkal (*OBG 2014a*). Az 55 bankból 23 hazai, összesen 805 fiókkal szerte az országban, a maradék 32 külföldi székhelyű bank pedig 83 fióktelepet üzemeltet. Továbbá 110 külföldi bank telepített ún. képviselőket („*representative office*”) az országban, közülük 48 Abu Dhabiban található.

Az államszövetség bankrendszere számtalan szállal kötődik Abu Dhabi és Dubai kormányaihoz, mindamelllett az uralkodó családok pénzügyeinek menedzseléséhez. Ha megvizsgáljuk az ország 5 legaktívabb bankjának tulajdonosi szerkezetét, mindegyiknél jelentős az uralkodó família részvétele, emiatt a legnagyobb bankok hitelminősítése többnyire a stabil, „befektetésre ajánlott” kategóriákban mozog. Az erős állami részvétel abban is tetten érhető, hogy 2008-ban, amikor a bankoknak likviditásra volt szükségük, a kormányzat gyorsan és hatékonyan tudott beavatkozni a szektor megmentéséért, és a törvényhozás is számtalan, a banki teljesítményt segítő intézkedést fogadott el pár hónap leforgása alatt. Ez a kormányzati függőség várhatóan fennmarad a jövőben is, és nemcsak a bankok hitelezésének jelentős részét fogja befolyásolni, hanem egy esetleges újabb pénzügyi válság kialakulása

¹ Amennyiben értéke 1-hez közelít, akkor gyakorlatilag 1 szereplő dominálja a piacot (egyfajta oligopol/monopol helyzetet tükröz), míg a 0 közeli érték sok kis szereplőre utal, akik közül egyikük sem kiemelkedő.

esetén újból hajlandóságot fog mutatni a szektor állami megsegítésére, növelve ily módon a bankrendszer stabilitását.

Az iszlám bankrendszer alapelvei

Az Emírségek bankrendszere alapvetően különbözik más országokétól, ugyanis a hagyományos bankok mellett kiemelkedő szerepük van az iszlám elvek szerint működő hitelintézeteknek. Az iszlám bankoknak minden esetben meg kell felelniük a Saríának, vagyis az iszlám erkölcsi és jogi vezérelveinek. Ettől függetlenül ugyanolyan profitmaximalizáló intézményeknek tekinthetőek, mint hagyományos versenytársaik (sőt az Iszlám Pénzügyi Szolgáltatások Tanácsa² szerint a Saría-kompatibilis hitelintézetek esetén a kapcsolódó pénzügyi kockázatok nem is különböznek jelentősen a hagyományos bankoknál tapasztaltaknál), csupán van néhány alapelv, melyet be kell tartaniuk (*Imam et al. 2010; Bank Negara Malaysia 2009*). Ezek többek közt:

- (1) A bankok nem számíthatnak fel kamatot („*riba*”) a kiadott hitelek után. A pénz „időértékét” nem ismerik el klasszikus formában, ennél fogva nem tartják jogosnak a jövedelemszerzést kizárólag az idő múlásából eredően. Az alapelv szerint csakis reális, valós tranzakció ellenében jogszerű a jövedelemszerzés.
- (2) Kerülendő a felesleges bizonytalanság („*gharar*”) és a túlzott mértékű kockázatvállalás („*mayseer*” vagy „*qimar*”). Az iszlám kifejezetten tiltja a spekulációt.
- (3) Illegális tevékenységektől („*haram*”) való tartózkodás. Az iszlám bankok nem finanszírozhatnak olyan tevékenységeket vagy vállalkozásokat, amelyek a társadalomra negatív hatással bírnak (pl. szerencsejátékok) vagy az iszlám törvények alapján illegálisnak tekinthetőek (pl. egy alkoholtartalmú italokat gyártó cég megépítésének finanszírozása).
- (4) Hagyományos banki környezetben hitelnyújtást követően minden következményt a hitelfelvevő visel. Ha például a hitelfelvevőnek van egy vállalkozása, és a felvett hitelt e vállalkozásának fejlesztésére fordította, akkor – nyereséges működés esetén –, minden profit a hitelhez folyamodó vállalkozónál jelentkezik, valamint ha vállalkozása veszteséges, akkor is teljes mértékben ő tartozik elszámolással. A hagyományos bankokat elsősorban a hitelt igénylő hitelképessége³, valamint a felvett hitel tőke- illetve kamatrésze foglalkoztatja, a szóban forgó vállalkozás vagy meghitelezendő projekt sikeressége kevésbé. Az iszlám banki környezetben más a helyzet. Ott a bank és a hitelhez folyamodó vállalkozó egyfajta kockázatközösséget alkotnak, és a vállalkozás nyeresége vagy vesztesége a hitelt felvevő valamint a bank között egyaránt megoszlik (ami mérsékelheti a túlzott kockázatvállalást). Sok esetben nemcsak a kockázat osztozik, de tulajdoni ré-

² Islamic Financial Services Board

³ creditworthiness

szesedést is vállal a bank a finanszírozott projektben/eszközben, közelebb hozva ezáltal az iszlám bankokat a reálszférához a hagyományos bankokhoz képest (vagyis az iszlám bankokat jellemzően az *asset-based* hozzáállás jellemzi, szemben a hagyományos bankok *debt-based* befektetési stratégiájához képest). Így értelemszerűen az iszlám bank nagyon is érdekelt a kérdéses finanszírozandó projekt nyereségességében⁴.

Fontos azonban megjegyezni, hogy az Emírségek bankrendszerének különlegességét fokozza a tény, hogy az országban egyszerre vannak jelen a hagyományos és az imént részletezett iszlám alapelveknek megfelelően működő bankok. A legfontosabb, iszlám elvek alapján működő hitelintézetek: az *Abu Dhabi Islamic Bank*, a Dubai központú *Emirates Islamic Bank*, *Noor Bank*, *Al Hilal Bank* stb. (DEIH 2013). Részesedésük a szektoron belül jelenleg közel 25 százalékra tehető, szakértők szerint azonban ez 2020-ra meg fog duplázódni (Kassem 2014c). Úgy vélik, hogy az iszlám bankok éves növekedési üteme várhatóan meg fogja előzni a hagyományos bankok növekedési ütemét a következő években. Ez részben annak is betudható, hogy az iszlám lakosság szívesebben helyezi el a pénzét az iszlám alapelveknek megfelelően működő hitelintézetnél, nagy az érdeklődés a Saría-kompatibilis pénzügyi termékek iránt (annak ellenére, hogy az ország lakosságának jelentős része már nem muszlim). Az iszlám bankolásra vonatkozó törvényi és szabályozói keretrendszer is folyamatosan bővül. A „hagyományos” kultúrájú befektetők részéről is megvan az igény, hogy befektetési portfóliójukat iszlám pénzügyi eszközök révén diverzifikálják.

Az Egyesült Arab Emírségek célja, hogy az iszlám banki szolgáltatásokat a fogyasztók körében tovább bővítse. Dubai vezetője, egyben az ország alelnöke, *Sheikh Mohammed bin Rashid* 2013-ban jelentette be tervét, miszerint 5 éven belül szeretné elérni, ha Dubai lenne az iszlám pénzügyi világ központja (Kane 2013). E merész célkitűzésnek már ma is látható jelei vannak, a helyi iszlám bankok jelenleg is terjeszkednek a jelentős iszlám lakossággal bíró Egyiptomban, Líbiában, Tunéziában és Marokkóban. Ez nem véletlen, az iszlám bankok elfogadottsága és elismertsége a piacokon egyre nő, továbbá a 2008-as pénzügyi válság is valamelyest hozzájárult az iszlám bankolás lakosság körében való terjedésének. A válság hatására ugyanis a nagyvállalatok egyre kevésbé vettek igénybe új hiteleket, valamint a régiókat is nehezen tudták visszafizetni. Ez a trend pedig a bankokat a vállalati szektor helyett egyre inkább a lakosság felé mozdította el (Kassem 2014b). A hatékony lakossági piacszerzés végett az elmúlt években jelentős átalakulások történtek, az *Emirates Islamic* például összeolvadt a *Dubai Bank*-kal, egyesülésükből jött létre az *Emirates Islamic Bank* 2012-ben. Az *Abu Dhabi Islamic Bank* idén áprilisban vásárolta fel a Barclays lakossági üzletágát 650 milliárd Dirhamért (177 milliárd USD), 110 000 új fogyasztót biztosítva ezzel magának (Kassem 2014c).

⁴ Angol terminológiával élve a hagyományos bankok a kockázátátvitel (risk-transfer), míg az iszlám bankok inkább a kockázattmegosztás (risk-sharing) megoldásával élnek.

A bankpiacon tehát erős a verseny, a fogyasztói bizalom növekedése miatt pedig a lakossági hitelezés további bővülése várható, melynek teljesítésében az iszlám bankoknak fontos szerepük van. Noha egyre nagyobb az érdeklődés irántuk, az iszlám pénzügyi szolgáltatások terjedését némileg gátolja a tény, hogy a lakosság körében nem teljesen transzparens és világos a módszer, ahogyan az ilyen típusú bankok működnek.

Az Emírségekbeli iszlám bankoknak jelentős külföldi konkurenciával is szembe kell nézniük. Eddig Kuala Lumpur volt a Saría-kompatibilis pénzügyi szolgáltatások központja, amely az elmúlt közel 20 évet iszlám pénzügyi termékeinek fejlesztésére fordította. Ezenkívül más városok is fejleszteni kívánják iszlám pénzügyi szolgáltatásait, például Indonézia és Bahrein.

2. A bankszektor kialakulása az Emírségekben – a kezdetek

Az Emírségek mai, modernnek tekinthető bankrendszerének kialakulása a 70-es évekre nyúlik vissza. 1973-ban alakult meg a szövetségi *Valutatanács*⁵, melynek elsődleges feladata az azóta is használt helyi hivatalos pénznem, a dirham bevezetésének felügyelete volt (*OBG 2014a, illetve a jegybank történetét bemutató honlap*). Ezt megelőzően ugyanis többfajta valuta forgott (akár egyszerre is) az országban. 1966-ig az indiai rúpia volt az elsődleges pénzügyi közvetítőeszköz, ekkor Abu Dhabi elkezdte használni a bahrein-i dínárt, Dubaiban illetve a többi emírségben viszont ragaszkodtak az ún. katar/dubai riálhoz (*Chapin Metz 1993*). 1971-ben jött létre a független Egyesült Arab Emírségek (azelőtt brit fennhatóság alatt működött az ország), majd 1973. május 19-én került bevezetésre a dirham, melynek árfolyamát az USA dollárhoz rögzítették (3,6725 Dirham/USD). A dirham sikeres bevezetését követően a Valutatanács szerepköre egyfajta ellenőrzési, megfigyelői feladattá alakult át, továbbá a tanács az IMF-fel együttműködve éves és féléves jelentéseket publikált azzal a céllal, hogy nyomon kövessék a születőben levő bankrendszer kialakulását. Az évtized végére az ország (elsősorban Abu Dhabi) gazdasága a szénhidrogén-ipar révén egyre gyorsabban kezdett fejlődni, az emírségek bankszektora pedig a fejlődés következő lépcsőfokára lépett (*OBG 2013*).

1980-ban a Valutatanács intézményéből hozták létre az ország központi bankját. Az újonnan megalakult jegybank legfontosabb feladatai a következők lettek: a kormány segítése monetáris, illetve fiskális politikai területen, a tartalékok kezelése, a hitelpolitika alakítása és az árstabilitás fenntartása. A jegybank, megalakulását követően, folyamatosan felügyelte a bankrendszer fejlődését, hozzájárulva ezáltal az ország gazdaságának fenntartható fejlődéséhez. Már a 80-as években számos intézkedést vezetett be a bankrendszer megerősítésére. Bővítette a felügyeletet és

⁵ Currency Board

az ellenőrzést, növelte a bankok jelentési kötelezettségét, kockázatkezelési részleget hozott létre, továbbá minimum tőkekövetelményeket határozott meg a kereskedelmi bankok részére (*Chapin Metz 1993*).

Az 1980 januárja és 2012 januárja közt eltelt, kicsivel több mint 3 évtizedben mind a jegybanki tevékenységek, mind a jegybank által felügyelt intézmények köre jelentősen megnövekedett, ennek hatását a számokban is érzékelhetjük. A forgalomban lévő készpénzállomány 2,1 milliárd dirhamról (571,6 millió USD) 42,6 milliárd dirhamra (11,6 milliárd USD) növekedett, míg a magánszektorba kihelyezett hitelek állománya 25,2 milliárd dirhamról (6,9 milliárd USD) 816,5 milliárd dirhamra (222,3 milliárd USD) nőtt. A monetáris betétek szintén jelentős emelkedést mutatnak, az 1980-ban jellemző 5,2 milliárd dirhamról (1,4 milliárd USD) 229,4 milliárd dirhamra (62,4 milliárd USD) növekedtek a 2010-es évek elejére (*OBG 2013*).

E nagymértékű növekedés részben a külföldi bankok megjelenésének is köszönhető, bár ez nem volt mindig így. Korábban a külföldi székhelyű bankok terjeszkedését limitálták, egy még 1980-ban meghozott törvény alapján például nem nyithattak 8-nál több fiókot (*Anaam Hashmi 2007*). A törvény egészen 2003-ig volt életben, amikor a szabályozást módosították. Azóta – külön jegybanki engedéllyel ugyan, de – már bővíthetik hálózatukat a külföldi bankok is az Emírségekben (*Chapin Metz 1993*).

Az Emírségek bankszektorának fejlődése nem volt lineáris. Az 1990-es kuwaiti konfliktus következtében pl. a betétállomány 15–30%-a áramlott ki az országból. Két bank, hogy a likviditási hiányt kezelni tudja, jegybanki tőkeinjekcióra szorult, ami után a befektetői bizalom és a betétállomány egészséges szintje csak lassan állt helyre (*Chapin Metz 1993*).

Emellett az ország bankrendszerét 1991-ben a *Bank of Credit and Commerce International (BCCI)*⁶ 69 országban létrehozott leányvállalatainak bezárása rengette meg. A BCCI 2 amerikai leányvállalatát illegális drogkereskedelemmel összefüggő pénzmosás gyanújával vádolták meg. A helyzetet rontotta, hogy Abu Dhabi kormányzója, illetve az Emírségek elnöke alapító részvényesei voltak a cégnek, a csődöt megelőző évben ráadásul többségi tulajdont (a cég részvényeinek 77%-át) szereztek. A *Bank of England* megbízásából elindított átvilágítási folyamat eredményeképp világszerte bezárásra kerültek a BCCI fióktelepei. Ennek hatása az Egyesült Arab Emírségek teljes gazdaságát érintette, a bezárás pillanatában több mint 2 milliárd dolláros tartozással rendelkezett (*Chapin Metz 1993*).

⁶ A céget luxemburgi székhellyel jegyezték be.

3. A 2008-as válság hatásai, valamint az annak kapcsán kibontakozódó jegybanki szabályozás az Emírségekben

3.1. A válság első hulláma

A 2008-as Lehman-csőd kapcsán kibontakozódó gazdasági válság az Egyesült Arab Emírségeket is elérte. Nehezen tért magához az ország bankrendszere, amit elsősorban a dubai-i ingatlanpiac összeomlása okozott. A válságot követően a dubai-i bankok számára a legnagyobb problémát a kihelyezett hitelek mögött álló alacsony fedezeti érték, valamint a nemteljesítő hitelek nagy aránya jelentette. A másik nagy Emírség, Abu Dhabi bankszektorát csak kisebb részben érintette a válság, hiszen Dubaihoz képest sokkal kisebb mértékben finanszírozott ingatlanfejlesztéseket, és inkább az olajipari beruházások hitelezésére fókuszáltak.

A speciális bankrendszernek köszönhetően azonban, melyben az iszlám és a hagyományos bankok egyszerre vannak jelen, az ország más gazdaságokhoz képest valamelyest hatékonyabban ellen tudott állni a válság megpróbáltatásainak. A Sáría-alapelvek szerint (ld. az iszlám bankrendszer alapelveit részletező kiegészítő fejezetet) működő iszlám bankok ugyanis nem fektetnek olyan kockázatos, „toxikus” pénzügyi termékekbe, mint pl. az MBS-ek (*mortgage backed securities*), melyek a válság kialakulásában és elterjedésében is nagy szerepet játszottak. Ez némileg korlátozza is az iszlám bankok befektetési portfólióját. Jellemzően olyan pénzügyi termékeket értékesítenek, melyek gátolják a túlzott mértékű eladósodást, hozzájárulva ezáltal is a gazdasági stabilitáshoz. Továbbá, az iszlám bankok tevékenységeiket jellemzően betétekből és nem jegybanki, állami alapokból vagy külföldi forrásokból finanszírozzák, ezáltal kevésbé teszik ki magukat a piac volatilitásának. Végül, de nem utolsósorban csak konkrét és reális értéket teremtő projektek finanszírozását vállalják⁷. Ez utóbbi alapelv az iszlám banki világ egyik jelentős érdeme, ugyanakkor nagyrészt ennek köszönhető, hogy 2008-ban a reálgazdaság megérezte a válságot. Az Emírségek bankszektora (különösen a dubaii iszlám bankok) ugyanis jelentős hitelkitettséget vállalt fel az ingatlanpiacon, sokszor a jogszabály által előírt határtértékeket meghaladó mértékben (*Hasan et al. 2010*). A hagyományos értelemben vett kockázatkezelési gyakorlatot pedig nem vagy nem olyan mértékben alkalmazzák az iszlám banki világban, mint ahogy azt a klasszikus bankrendszerrel bíró országokban megszokhattuk.

3.2. A válság második hulláma

Az iszlám bankokat sokkal inkább a válság második köre érintette,⁸ ugyanis hiába nem ruháztak be kockázatos pénzügyi termékekbe, számos, az általuk megkötött szerződés esetén a fedezetet ingatlanok jelentették. Miután az ingatlanok értéke

⁷ Ezt az alapelvet az iszlám bankrendszer alapelveiről szóló fejezetünkben is bemutatottuk.

⁸ 2nd round effect

2008-at követően drasztikusan lezuhant, az Emírségek bankszektorának profitabilitása is visszaesett (1. táblázat)

2008-ban még, bár eltérő mértékben, mind a hagyományos, mind az iszlám bankok nyereségessége nőtt az országban. Míg a hagyományos bankok 6 százalékos profitabilitásnövekedést könyvelhettek el 2008-ban, addig az iszlám bankok nyereségessége mindössze 1,1 százalékkal növekedett (Hasan et al. 2010). 2009-ben azonban ez a különbség még drasztikusabb: az iszlám bankok profitabilitása jelentősen, közel 42 százalékkal (!) esett vissza a 2007-es állapotokhoz képest, elsősorban a hitelek értékvesztése, valamint az ennek kapcsán elindult tartalékképzési folyamat miatt⁹. Ez a negatív spirál ugyanakkor nem tartott sokáig, a 12 hazai bank által 2010 nyarán publikált évközi jelentések alapján már a nettó bevételek aggregált szintű 2,2 százalékos bővüléséről lehet beszámolni. Ugyanakkor a megnövekedett tartalékképzés még mindig egyfajta negatív nyomást fejtett ki a bankok profitabilitására (OBG 2013).

1. táblázat a válság hatása az iszlám és a hagyományos bankokra az Egyesült Arab Emírségekben			
Mutató	iszlám / hagyományos bank?	2005–2007	2008–2009
ROA-változás, %	iszlám bankok	+2,5%	+1,2%
	hagyományos bankok	+3,0%	+1,7%
ROE-változás, %	iszlám bankok	+21,0%	+12,5%
	hagyományos bankok	+22,5%	+14,0%
Mutató	iszlám / hagyományos bank?	2007–2008	2007–2009
Profitabilitás-változás, %	iszlám bankok	+1,1%	-42,2%
	hagyományos bankok	+5,7%	-7,6%
Mutató	iszlám / hagyományos bank?	2007	2009
NPL, %	iszlám bankok	1,9%	4,0%
	hagyományos bankok	2,0%	5,0%
Mutató	iszlám / hagyományos bank?	2007–2008	2008–2009
Hitelkihelyezések változása, %	iszlám bankok	+39,5%	+4,3%
	hagyományos bankok	+38,1%	+4,6%
<i>Forrás: Hasan et al. (2010)</i>			

A nemteljesítő hitelek (NPL¹⁰) aránya az Emírségek bankrendszerében a válságot megelőzően, 2007-ben mind a hagyományos, mind az iszlám bankokat tekintve 2–2 százalék körül alakult. 2009-re azonban nőtt, az iszlám bankok esetén 5 százalékra,

⁹ loan loss provisions

¹⁰ non-performing loans

a klasszikus bankok esetén 4 százalékra. A nemteljesítő hitelek 2011-ben érték el a csúcspontjukat, állományuk növekedése ekkorra lassult le. Ebben az időszakban Abu Dhabiban a nemteljesítő hitelek aránya 6,8 százalékon mozgott, Dubai bankjait tekintve pedig a nemteljesítő hitelek aránya 10,6 százalékon állt. Az utóbbi években azonban ez a trend visszafordulni látszik, és az NPL-állomány csökkenéséről lehet beszámolni. A legnagyobb kihívást ebben az időszakban a Dubai kormányzójának tulajdonában lévő *Dubai Holding Group* adósságának átstrukturálása jelentette (*Kassem 2014d; Reuters 2014*). A cég 2008-at megelőzően számos, főleg ingatlanpiaci befektetésben vett részt, a válságot követően azonban a csőd szélére került. Évekig elhúzódó tárgyalási folyamat eredményeképp végül 2014 elején sikerült megegyezni a hitelező bankokkal egy 10 milliárd dollár összértékű adósságfinanszírozásról. Kiterjedt cégről lévén szó, a megállapodásnak óriási a jelentősége, sokak szerint a stabilizálódó NPL-arány nagyrészt e megegyezésnek köszönhető. A legtöbb nemteljesítő hitelt sikerült valamilyen formában átstrukturálni, ezáltal újra a teljesítő kategóriába sorolni, a legtöbb bank pedig már nem számít újabb hitelbedőlésekre. A javuló ingatlanpiaci helyzet, valamint a jelenleg tapasztalható kreditexpánzió jótékony hatással bír az Emírségek eszközportfóliójára, ezáltal az NPL-állomány további javulását várhatjuk a jövőben.

A hitelkihelyezések üteme is visszaesett a válság hatására mindkét banktípus esetén. 2008-ban még növekedés tapasztalható (mely az iszlám bankok esetén némileg nagyobb a hagyományos bankokhoz képest), 2009-ben viszont a növekedés mértéke visszaesett, igaz még mindig pozitív: 4–5 százalékos növekedés tapasztalható a hitelkihelyezésben. Azt mondhatjuk, hogy a krízis a hitelkihelyezés tekintetében valamivel jobban érintette az iszlám bankokat mint a hagyományosakat, mivel előbbiek jelentős mértékű beruházásokat hajtottak végre azon ágazatokban (ingatlan és turizmus), amelyek a válság hatására leginkább visszaestek.

A hitelek válságot követő lassú növekedésének oka a fogyasztói viselkedés változásában, valamint a lekötött betétek lejáratának alakulásában kereshető. Míg 2008-ban a lekötött betétek 24 százaléka jellemzően 1 évnél hosszabb futamidejű volt, addig 2011-ben ez az arány már csak 7 százalékos volt. Ez részben annak tudható be, hogy a fogyasztók kisebb hajlandósággal kötik le vagyonukat hosszabb távra alacsony kamatok mellett, ezzel párhuzamosan pedig a hitelintézetek a kisebb hitelkereslet miatt szintén kevésbé preferálják a hosszú lejáratú betétek kezelését (*OBG, 2013; Barakat et al. 2014*).

Ez azért jelent problémát, mert mindeközben egyre növekvő igény jelentkezik a hosszabb lejáratú projektek finanszírozására, többek között az infrastrukturális beruházások kapcsán. Ez nagymértékben megnöveli a bankok lejárat szerkezetéből eredő kockázatát, ugyanis a bankoknak rövid lejáratú forrásokból kell majd hosszú futamidejű projekteket finanszírozniuk. Ugyanakkor a készpénzben gazdag közszféra valószínűleg továbbra is biztos forrást fog szolgálni az Emírségek bankjainak. A kö-

zelmúltban az egyes kormányzati szervek¹¹ például kötvénykibocsátást indítottak el, mely iránt, úgy tűnik, a lakossági és intézményi befektetők részéről egyaránt jelentős kereslet mutatkozik. A bankok emellett további eszközök bevezetését is tervezik e lejáratú eltérés elhárítására (*OBG 2013*).

Jegybanki lépések a válságot követően

A válság tanulságait figyelembe véve alakította át a jegybank az eszközeit. Első körben felállított egy 50 milliárd dirhames (13,6 milliárd USD), rövid távú likviditást biztosító alapot¹², melyet nem sokkal később egy, a Pénzügyminisztérium által szorgalmazott, hasonló nagyságrendű likviditásbővítő intézkedés követett. Eközben Abu Dhabi kormánya további 16 milliárd dirham (4,4 milliárd USD) értékű tőkével támogatta az 5 legnagyobb abu dhabi székhelyű bankot (*OBG 2014a*). Ezenkívül számos szabályozói változtatásra is sor került az eszközportfólió megvédése, valamint a bankszektor aggregált mérlegének stabilizálása céljából. A szabályok három fő területet céloztak meg, ezeket részletezzük az alábbiakban.

- (1) 2010 év végén átláthatóbb hitelkockázat-kezelésre vonatkozó alapelveket fektettek le a hitelek újfajta kockázati besorolásával a célból, hogy a bankok számára is megkönnyítsék saját hitel- és eszközportfóliójuk minőségének meghatározását. Az új módszertan alapján a hitelek besorolása a következő (ahol az egyes csoportokat a hitelek kockázatos voltának mértéke szerint képezték): normál, figyelőlistás, átlagalatti, bizonytalan, veszteséges (*OBG 2014a*).¹³
- (2) A hitelezéshez köthető díjak szabályozása. 2011 februárjában hozták nyilvánosságra az erre vonatkozó tervezetet, és még ugyanezen év májusában be is vezették a szabályozást. Ennek keretében a felvett hitelhez köthető havi díjak nem haladhatják meg a hitelfelvevő bruttó fizetésének 50 százalékát. Továbbá új hitelezési maximumokat vezettek be, eszerint adott a hitelfelvevő fizetésének maximum 20-szorosát veheti fel hitelként (korábban a személyi hiteleknél összeghatár volt megadva, 250 000 dirhamban (~ 70 000 USD) limitálták a felvehető hitel nagyságát). A szabályozás hatását már 2011-ben megéreztek a bankok, a díjakból és jutalékokból származó bevételek jelentősen csökkentek Abu Dhabi 5 legnagyobb bankja esetén (*OBG 2013*).
- (3) A bankok kitétségének (illetve annak koncentrációjának) szabályozása. A bankszektor jelentős mennyiségű hitelt folyósított az ingatlanszektorba, elsősorban kormányzati szerveken (GRE-kon) keresztül. Ezt az óriási, kormányzati szervekkel szemben felvett kitétséget szándékozott a jegybank visszafogni a 2012 áprilisá-

¹¹ Government Related Entities, GRE

¹² liquidity support facility

¹³ "normal", "watch-list", "sub-standard", "doubtful", "loss"

ban bejelentett szabályozással, melynek értelmében adott hitelintézet tőkebázisának 100 százaléknál nagyobb mértékben nem nyújthat hitelt GRE-eknek. 5 évet kaptak a bankok arra hogy az új előírásokhoz alkalmazkodjanak (*OBG 2013; OBG 2014a; Barakat et al. 2014*).

- (4) A bankszektor kockázatának és sebezhetőségének csökkentése érdekében szigorodtak a tartalékképzési szabályok. Eszerint a kereskedelmi bankoknak a hitelkockázattal korrigált eszközérték 1,5 százalékára kell tartalékot képezniük, továbbá a 90 napnál régebbi fizetési késedelemben lévő hiteleket nemteljesítőnek tekintik – szemben a korábbi 180 napos határértékkel (*OBG 2014b*).

Az Emírségek bankszektorának válság után tapasztalt növekedése nagyrészt tehát a jegybank által indított prudens szabályozásnak köszönhető.

4. Az új bázeli szabályozás fogadtatása az Emírségek bankszektorában

A fent részletezett, az Emírségek jegybankja által bevezetett szabályozás mellett a bankoknak a nemzetközi sztenderdeknek is meg kell felelniük. A következő fontos lépcsőfokot a 2018-ban bevezetésre kerülő új bázeli szabályokhoz való alkalmazkodás jelenti, a 2008-as válsághoz hasonló újabb válság kialakulásának megakadályozása céljából. A szabályok elsősorban azt hangsúlyozzák, hogy az egyes pénzügyi intézményeknek elegendő készpénzzel kell rendelkezniük veszteségek esetén is, a jegybankban jelenleg is dolgoznak a szabályozói tőkekövetelmények frissítésén. Úgy tűnik azonban, hogy a bázeli szabályozás nem fog jelentős gondot okozni az Emírségek bankjainak, 2011 decemberében ugyanis a tőkeemfelelési ráta 16,3 százalék volt, 2013-ban pedig 19 százalék, ezek az értékek pedig jelentősen meghaladják a bázeli minimumokat (12 százalék, valamint csak az 1-es pillér tőkéje¹⁴ alapján számított ráta esetén 8 százalék). Ennek oka egyrészt a szektor tartós jövedelmezősége, másrészt az, hogy ennek a nyereségnek a jelentős részét nem fizetik ki osztalékként, harmadrészt az állami szektor jelentős tőkeemelésé a stratégiai fontosságú bankokban (*Barakat et al. 2014*).

5. A bankrendszer szerkezete, főbb jellemzői

2011-ben az Emírségek bankszektorának eszközállománya 3,5 százalékkal nőtt, elérve ezzel az 1 662,1 milliárd dirhamot (453 milliárd USD), 2012-ben a bővülés 8 százalékos volt, így az eszközállománya a közel 1 800 milliárd dirhamra (490 milliárd USD) nőtt (*OBG 2014a*). Ez alapján az Öböl menti országok legnagyobb bankszektorának tekinthető (2. táblázat). Az Egyesült Arab Emírségek bankrendszerének gerincét a két legfontosabb emírség, Abu Dhabi és Dubai jelenti. E két „tagállamban”

¹⁴ Tier 1 capital

lévő bankok képezik a bankszektor teljes eszközállományának oroszánrészét, becslések szerint közel 90 százalékát (Anaam Hashmi 2007). Jegybanki adatok alapján elmondhatjuk, hogy az ország legnagyobb bankja a dubaii székhelyű *Emirates NBD*, mely az országban kihelyezett összes hitel 20 százalékát generálja. A nagyságrendek érzékeltetésére említsük meg, hogy a következő 9 bank a teljes hitelállomány 60,3 százalékát biztosítja, a maradék több mint 40 bank pedig a 19,5 százalékát. Banki aktivitás tekintetében az *Emirates NBD*-t követő, legfontosabb 5 bank mindegyike Abu Dhabiban található, ezek: *National Bank of Abu Dhabi (NBAD)*, *Abu Dhabi Kereskedelmi Bank (Abu Dhabi Commercial Bank, ADCB)*, *First Gulf Bank (FGB)*, *Union National Bank*, *Abu Dhabi Islamic Bank*. A felsorolt bankok sikerrel tudtak alkalmazkodni a válság kapcsán megváltozott gazdasági környezethez, bevételi forrásaik diverzifikálásával pedig nyereségesek tudtak maradni az egyre kompetitívabb piaci környezetben. A hagyományos pénzügyi szolgáltatások mellett mindegyik nyújt Saría-kompatibilis pénzügyi szolgáltatásokat is.

Az Emírségek bankszektora az utóbbi években jelentősen nőtt, ez a teljesítmény pedig elsősorban az Abu Dhabi székhelyű bankoknak köszönhető, ráadásul a gazdasági válság is kevésbé érintette Abu Dhabit a többi emírséghez, pl. Dubaihoz viszonyítva. Ebből eredően Abu Dhabi bankjai jelentős mértékben növelni tudták részesedésüket a piacon. Míg 2008-ban Abu Dhabi bankjai (eszközállomány tekintetében) a teljes Egyesült Arab Emírségek bankszektorának körülbelül 34 százalékát tették ki, ez az érték ma már legalább 50 százalék környékén mozog.

2. táblázat

Egyesült Arab Emírségek bankrendszerét jellemző fontosabb indikátorok, 2011 és 2012 év végén (milliárd dirham és USD)

	2011 december		2012 december	
	milliárd dirham	milliárd USD	milliárd dirham	milliárd USD
Eszközök	1 662,1	452,6	1 791,6	487,8
Betétek	1 069,7	291,3	1 167,8	318,0
Hitelek	1 071,0	291,6	1 099,1	299,3
Személyi hitelek	252,1	68,6	260,9	71,0
Tőke, tartalékok	258,4	70,4	276,4	75,3
Tőkemegfelelési ráta	20,8%		21%	
Külföldi eszközök	248,9	67,8	306,6	83,5

Forrás: Oxford Business Group (2014a)

Jelenleg az iszlám bankok részesedése a teljes bankrendszeren belül 25 százalékra tehető. A Perzsa-öböl menti országok közt az Egyesült Arab Emírségek rendelkezik a legkompetitívabb bankrendszerrel, ugyanis itt a legalacsonyabb a betétekért fizetett, valamint a hitelek után felszámított kamat közti különbözet.

Miután 2013 év végén Dubai elnyerte a 2020-as világhiállítás rendezési jogát, számtalan beruházás indult el, főleg állami kezdeményezésre. Az állami beruházások miatt a szektorra nehezedő finanszírozási és likviditási nyomás jelentős, aminek köszönhetően bizonyos bankok esetén a hitel-betét arány meghaladta a 100 százalékot, sőt néhol a 120 százalékot is. A banki finanszírozás jelentős részét tehát továbbra is a betétállomány jelenti, mintegy 2/3-át teszi ki a bankszektor aggregált szintű mérlegének. A betétállomány 90 százaléka rezidens, 10 százaléka nem rezidens ügyfelektől származik. Valószínűleg ez a jövőben sem fog nagymértékben változni, bár a helyi nagybankok a finanszírozás tekintetében egyre nyitottabbak a modern tőkepiaci megoldások iránt is (kötvények, FX-termékek, opciós ügyletek), ezekkel a lehetőségekkel korábban kevésbé éltek az Emírségek bankjai (*Thursby 2013; Barakat et al. 2014*).

A bankrendszerben bőséges a likviditás, a likvid eszközök állománya a válságot követően jelentősen megnőtt. A hitelintézetek az elmúlt években diverzifikálni tudták finanszírozási forrásaikat, így az európaiak mellett ázsiai és öböl menti országok befektetőire is támaszkodnak. Az Emírségek vállalati adósságállományának jelentős részét európai befektetők finanszírozzák, mely adósság nagy része a következő években le fog járni. Kérdéses, hogy az európai befektetőknek szándékukban áll-e tovább görgetni a lejáró adósságokat, ugyanakkor a rendelkezésre álló nagymértékű likviditás révén nagy valószínűséggel képesek lesznek a belföldi bankok finanszírozni a hiteleket.

Korábbi években (különösen a válság előtt) jelentős volt a bankok ingatlanpiaci kitettsége. A jelenlegi szabályok értelmében azonban a bankok betétjeinek maximum 20 százalékat használhatják fel ingatlanpiaci projektek finanszírozására, így módon az ingatlanpiac gazdasági dinamikáját nagymértékben meghatározza a betétállomány alakulása. Részben az előírt szabályoknak köszönhetően az ingatlanpiaccal szembeni kitettség jelentősen csökkent, az Emírségek teljes hitelállományának alig 20 százaléka jut erre a szektorra (*1. ábra*).

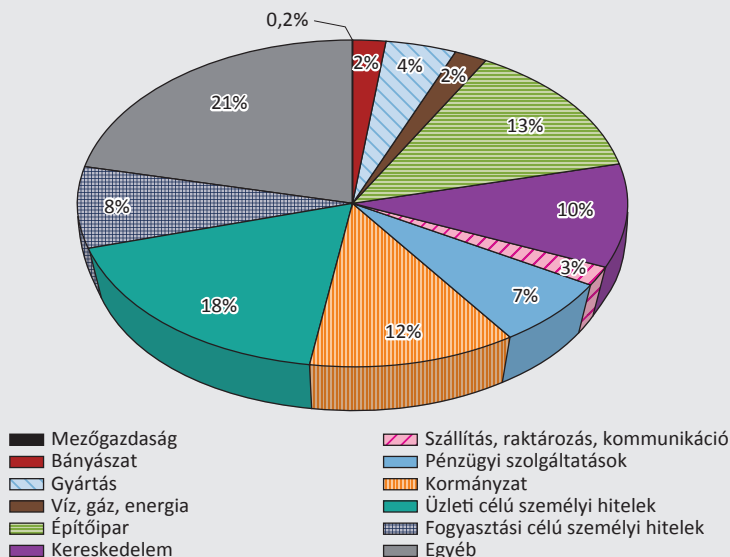
Az Emírségek bankjairól általában elmondható, hogy nincsenek olyan mértékben eladósodva külföldi versenytársaikhoz képest, ebből fakadóan a bankok várhatóan képesek lesznek teljesíteni a bázeli szabályozás által előírt 3%-os eladósodottsági rátára vonatkozó követelményeket¹⁵.

A tény, hogy Dubai rendezheti a 2020-as világhiállítást, kiemelkedő jelentőségű volt a bankszektor számára, hiszen pont abban a szektorban fogja érinteni a hatalmas méretű állami beruházás, ami a bankszektor hitelállományának legnagyobb részét tette ki korábban. Az új hitelek mellett azonban a világhiállítás elnyerésének 2013-as bejelentése az ingatlanárakra is rendkívül kedvezően hatott. 2010 óta folyamatosan

¹⁵ leverage ratio requirement

1. ábra

Folyósított hitelek megoszlása szektoronként (2012-es adatok alapján, %)

Forrás: Oxford Business Group (2014a)

nőttek mind a tulajdonszerzési, mind a bérleményi árak, de igazán nagy lendületet csak a bejelentés után vett a szektor. Ez a jelentős árszintnövekedés természetesen a válság előtti hitelkihelyezések fedezetére is jótékonyan hatott, így a banki hitelfedezeti mutatók is jelentősen javultak. Az elnyert vilákiállítást a bankszektor hitelkihelyezései szempontjából az ingatlanpiac mellett a második legfontosabb iparágat, vagyis a turizmust (és annak potenciális alakulását) is kedvezően érintette, ami csak tovább csökkentette a szektor kockázatait.

A válságot követően sokat javultak a profitabilitási mutatók, ugyanakkor a korábban említett, jegybank által 2014-es határidővel előírt 1,5 százalékos tartalékképzési cél tovább árnyalja a képet. Ennek ellenére elmondható, hogy Abu Dhabi 5 legnagyobb bankjának nettó profitja 2011-ben 45 százalékkal növekedett az előző évhez képest, 2012-ben a növekedés 7,7 százalékos, 2013 első felében pedig 13,4 százalékos a megelőző év azonos időszakához képest. A nettó kamatbevételek 7,5 százalékos növekedése jellemző 2011-ben.

Bár a nagyobb bankok esetén a vállalati hitelezés viszonylag fontos szerepet játszik, a fogyasztói bizalom érezhető javulása miatt ugyanakkor a lakossági hitelezés, illetve a KKV-k finanszírozása is fokozatosan kezd előtérbe kerülni. 2013-ban a fogyasztási hitelek jelentősen megnőttek. Ez részben annak is a következménye, hogy a bankok óriási likviditáshoz jutottak a válságot követően, továbbá, az egyre nagyobb szám-

ban jelen lévő külföldi munkaerő¹⁶ szintén gerjeszti a hitelkeresletet. Több elemző emiatt egy újabb hitelezési „boom” kialakulásától tart. Egy 2012-es felmérés szerint az Emírségekben élő családok 60%-a bevételük negyedét valamilyen hitel finanszírozására fordítják. Az IMF szerint a hitelezés további bővülése várható 2014-ben, 8,4%-os növekedést prognosztizálnak. A jegybank tisztában van ezzel a folyamattal, ezért 2013 év végén újabb szabályozást vezettek be hitelfelvetelekre vonatkozóan: plafont állítottak az LTV¹⁷ értékeknek, vagyis lakáshitelek esetén egy Emírségekbeli lakos a lakás értékének maximum 80%-a, külföldi személy pedig a megvenni kívánt lakás értékének maximum 75%-ának erejéig vehet fel hitelt (OBG 2014a).

Felhasznált irodalom

Anaam Hashmi, M. (2007): An Analysis of the UAE Banking Sector. International Business & Economics Research Journal, 2007 január. Forrás: http://www.academia.edu/5311215/An_Analysis_Of_The_United_Arab_Emirates_Banking_Sector. Letöltve: 2014. május 4.

Az Egyesült Arab Emírségek jegybankjának története: a jegybank honlapján publikált írás a bankrendszer kialakulásáról, előzményekről valamint a jegybank történetéről, feladatairól.

Forrás: http://www.centralbank.ae/en/index.php?option=com_content&view=article&id=148&Itemid=106. Letöltve: 2014. május 20.

Barakat M. – Naayem J. – Baba S. – Kanso F. – Borgi S. – Arabian G. (2014): UAE Economic Report. Bank Audi kiadvány. Forrás: http://research.banqueaudi.com/documents/EconomicReports/uae_economic_report.pdf. Letöltve: 2014. január 20.

Bank Negara Malaysia (2009): *What is Islamic Banking? Your guide on Basic Concepts and Principles of Islamic Banking*. A Maláj Nemzeti Bank kiadványa.

Forrás: http://www.bankinginfo.com.my/_system/media/downloadables/islamic_banking.pdf. Letöltve: 2014. május 20.

Chapin Metz, H. (1993): Persian Gulf States: A Country Study. Washington: GPO for the Library of Congress. Banking and Finance fejezet. Forrás: <http://countrystudies.us/persian-gulf-states/89.htm>. Letöltve: 2014. június 15.

Cooper, P. (2014): The UAE’s Banking System: A Safe Haven. Forrás: <http://gulfbusiness.com/2014/06/uae-banking-system-safe-haven/#.U5874nYyne4>. Letöltve: 2014. június 15.

Deutsch-Emiratische Industrie- und Handelskammer (2013): *Sectorial Overview*. Banking & Finance. 2013 augusztus (előadásanyag).

¹⁶ ún. expatok, angolul „expatriats”

¹⁷ Loan to Value

- Forrás: http://vae.ahk.de/fileadmin/ahk_vae/Members/Committees/Banking___Finance_Sectorial_Overview.pdf. Letöltve: 2014. június 15.
- Hasan M. – Dridi J. (2010): The Effects of the Global Crisis on Islamic and Conventional Banks: A Comparative Study. IMF Working Paper. Forrás: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2010/wp10201.pdf>. Letöltve: 2014. április 18.
- Imam P. – Kpodar K. (2010): Islamic Banking: How Has it Diffused? IMF Working Paper. Forrás: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2010/wp10195.pdf>. Letöltve: 2014. április 18.
- Kane, F. (2013): Islamic finance has taken the stage in 2013. Forrás: <http://www.thenational.ae/business/industry-insights/finance/islamic-finance-has-taken-the-stage-in-2013>. Letöltve: 2014. június 20.
- Kassem, M. (2014a): ADCB sets up shop in London. Forrás: <http://www.thenational.ae/business/banking/adcb-sets-up-shop-in-london>. Letöltve: 2014. június 20.
- Kassem, M. (2014b): 'In banking, go big or go home', says ADIB chief behind turnaround. Forrás: <http://www.thenational.ae/business/industry-insights/finance/in-banking-go-big-or-go-home-says-adib-chief-behind-turnaround>. Letöltve: 2014. június 20.
- Kassem, M. (2014c): UAE's Islamic banks up the incentives. Forrás: <http://www.thenational.ae/business/money-tips-and-advice/uaes-islamic-banks-up-the-incentives>. Letöltve: 2014. június 20.
- Kassem, M. (2014d): Dubai Group close to final deal with creditors. Forrás: <http://www.thenational.ae/business/industry-insights/finance/dubai-group-close-to-final-deal-with-creditors>. Letöltve: 2014. június 1.
- Moukahal, W. (2011): Clearly, very unclear. The banking industry in the UAE. Forrás: http://www.deloitte.com/assets/Dcom-MiddleEast/Local%20Assets/Documents/Insights/ME%20PoV/ME%20PoV%20issue%205/me_pov5_Banking.pdf. Letöltve: 2014. május 4.
- NBAD (2013): Az NBAD (National Bank of Abu Dhabi) bank befektetői prezentációja a 2013-as pénzügyi évről. Forrás: <https://www.nbad.com/en/InvestorsRelation/Documents/Presentations/Investor%20PresentationAED.pdf>. Letöltve: 2014. június 20.
- OBG (2013): Oxford Business Group : The Report: Abu Dhabi 2013. Az Oxford Business Group kiadványa. Forrás: <https://archive.org/stream/TheReportAbuDhabi2013#page/n0/mode/2up>. Letöltve: 2014. június 10.
- Oxford Business Group (2014a): *The Report: Abu Dhabi 2014*. Az Oxford Business Group kiadványa.
- Oxford Business Group (2014b): *The Report: Dubai 2014*. Az Oxford Business Group kiadványa.

Reuters (2014): Dubai confirms final deal on \$10bn debt restructuring. Forrás: <http://www.arabianbusiness.com/dubai-confirms-final-deal-on-10bn-debt-restructuring-535941.html>. Letöltve: 2014. június 1.

Thursby, A. (2013): Interjú. Alex Thursby, a National Bank of Abu Dhabi (NBAD) vezérigazgatójának véleménye az Egyesült Arab Emírségek bankszektoráról. Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=A3zTLjQuBXU>. Letöltve: 2014. június 1.

Melléklet forrásai

Economic Research weboldal, a likvid eszközök és összes betét arányáról. Federal Reserve Bank of St. Louis. Forrás: <http://research.stlouisfed.org/fred2/series/DDSI06AEA156NWDB>. Letöltve: 2014. október 17.

Trading Economics weboldal, az Emírségek magánszektorának nyújtott hitelek és a GDP viszonyáról. Forrás: <http://www.tradingeconomics.com/united-arab-emirates/domestic-credit-to-private-sector-percent-of-gdp-wb-data.html>. Letöltve: 2014. október 17.

IMF (2004): United Arab Emirates: 2004 Article IV Consultation. Forrás:

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2004/cr04175.pdf>. Letöltve: 2014. október 17.

IMF (2006): United Arab Emirates: 2006 Article IV Consultation. Forrás:

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2006/cr06257.pdf>. Letöltve: 2014. október 17.

IMF (2013): United Arab Emirates: Selected Issues and Statistical Appendix. pp. 52-53. illetve pp. 55. Forrás: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2013/cr13240.pdf>. Letöltve: 2014. október 17.

Melléklet

Az Egyesült Arab Emírségek bankrendszerét jellemző fontosabb indikátorok, historikusan (%)								
	1997	1999	2001	2004	2007	2010	2011	2012
Likvid eszközök / összes betét	49,9%	41,8%	40,6%	31,9%	32,7%	24,1%		
Likvid eszközök / összes eszköz			31,8%	23,2%	13,2%	17,2%	16,2%	19,4%
Betétek megoszlása a magán ill. állami tulajdonú bankok közt:								
magán tulajdonú bankok				38,8%	39,9%	35,0%	36,2%	33,1%
állami tulajdonú bankok				61,2%	60,1%	65,0%	63,8%	66,9%
Betétek megoszlása az iszlám ill. nem iszlám jellegű bankok közt:								
iszlám				13,3%	17,1%	18,8%	18,0%	18,0%
nem-iszlám				86,7%	82,9%	81,2%	82,0%	82,0%
Magánszektorban nyújtott kereskedelmi banki hitelek/ összes betét állomány				70,5%	61,5%	63,0%	63,7%	58,4%
Magánszektorban nyújtott hitelek aránya a GDP-hez viszonyítva			34,4%	37,7%	56,0%	72,5%	64,0%	59,1%
NPL az összes hitel arányában	14,4%	13,6%	15,7%	12,5%	2,6%	5,6%	7,2%	8,7%
Az összes hitelre megképzett értékvesztés / NPL*	89,6%	86,1%	87,0%	94,6%	90,1%	68,0%	67,8%	64,9%
Betét-hitel arány**				113,6%	99,7%	96,5%	93,6%	98,6%
Ingatlanpiaci hitelek aránya az összes hitelhez viszonyítva			7,1%	4,7%	8,3%	16,4%	21,1%	15,3%
Betét / összes forrás				15,0%	13,2%	12,3%	13,5%	14,1%
Tőke megfelelési ráta	19,4%	20,5%	19,6%	16,3%	12,4%	16,1%	15,2%	16,7%
ROE	18,3%	12,8%	15,5%	18,6%	14,1%	10,4%	11,4%	9,6%
<i>Megjegyzés: * loan loss reserves / non-performing loans, ** customer deposits to total (non-interbank) loans</i>								
<i>Forrás: IMF, Trading economics</i>								